

Kitabın Tapusu: **Ekslibris**

Prof. Dr. Hasip Pektaş
İstinye Üniversitesi, İletişim Fakültesi,
Görsel İletişim Tasarımı Bölümü

İstanbul Ekslibris Derneği Başkanı
İstanbul Ekslibris Müzesi Müdürü

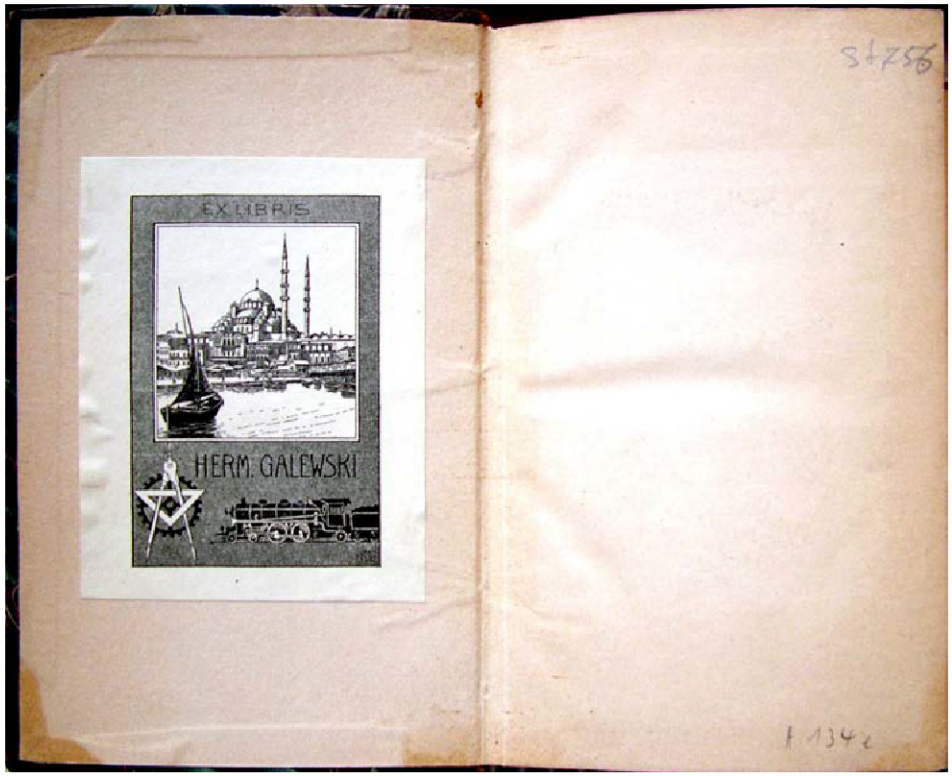

*İstanbulsever Herm **Galewski** için yapılmış ekslibris*

Ekslibris, kitap sahibini tanıtan, onu yücelten bir sanat dalıdır. Kitapseverlerin kitapların iç kapağına yapıştırdığı; üzerinde adlarının ve değişik konularda resimlerin yer aldığı küçük boyutlu baskıresimlerdir.

Sözcük olarak ...'nın kitaplığından, ...'nın kütüphanesinden anlamına gelir. İngilizler bookplate olarak kullanırlar.

*Alexei **Bobrusov**, Rusya, C3/col. (10,8x12,8 cm) 2010*

Ekslibris, kitabı ödünç alan kişiyi geri getirmesi konusunda uyarır. Kitabın kitabın tapusu denilebilir.

Önemli bir iletişim aracıdır. Bir ihtiyaç grafiği olarak doğmasına karşın, estetik kaygılarla yapılan özgün çalışmalardır. Sanatı, tasarımı insanın elleri arasına, kitapların içine kadar getirir, büyüleyici sıcaklığını hissettirir.

*Hasip **Pektaş**, X3, (11x8,2 cm), 2001*

Ekslibrisler, yaşayan kişi veya bir kurum için sipariş ile yapılır, onların özelliklerini yansıtır. Ölmüş birinin anısını için de olsa ekslibrisi kullanacak kişi adına yapılır.

Yaratım sürecine bakıldığında resim sanatının tüm olanaklarının kullanıldığı görülür. İşlevsel yanına bakıldığında ise bir grafik tasarım ürünüdür. Ekslibris tasarımcısı bir ressam kadar özgür değildir.

*Hans **Igler** için ekslibris (19x14 cm), 1450*

Kısa Tarihçe

Ekslibrisin ilk ve en eski örneğinin M.Ö. 1400 yıllarında bir fayans üzerine yapıldığı ve Mısır kralı III. Amenhophis'in kitaplığını koruduğu bilinmektedir.

Kağıt üzerine ilk ekslibris, 1450 yıllarında "Igler/kirpici" takma adıyla bilinen Alman papaz Johannes Knabenberg için yapılan ve çayırda çiçekleri ısıran bir kirpinin resimlendiği ekslibristir. Üst kısımdaki "Hanns Igler sizi öpebilir" sözü espri içerikli bir uyarıdır.

Danimarka Frederikshavn Ekslibris Müzesi koleksiyonu

Gerçek anlamda ekslibrisler matbaanın icadıyla ve kitapların yaygınlaşmasıyla ilgi çeker olmuştur.

Sonraları sadece kitaplara yapıştırmak için değil, değiş-tokuş ve biriktirme objeleri olarak da kullanılmıştır.

19. yüzyıldan sonra ekslibris dernekleri, müzeleri kurulmuş, bültenler, kitaplar yayımlanmaya, yarışmalar yapılmaya başlanmıştır.

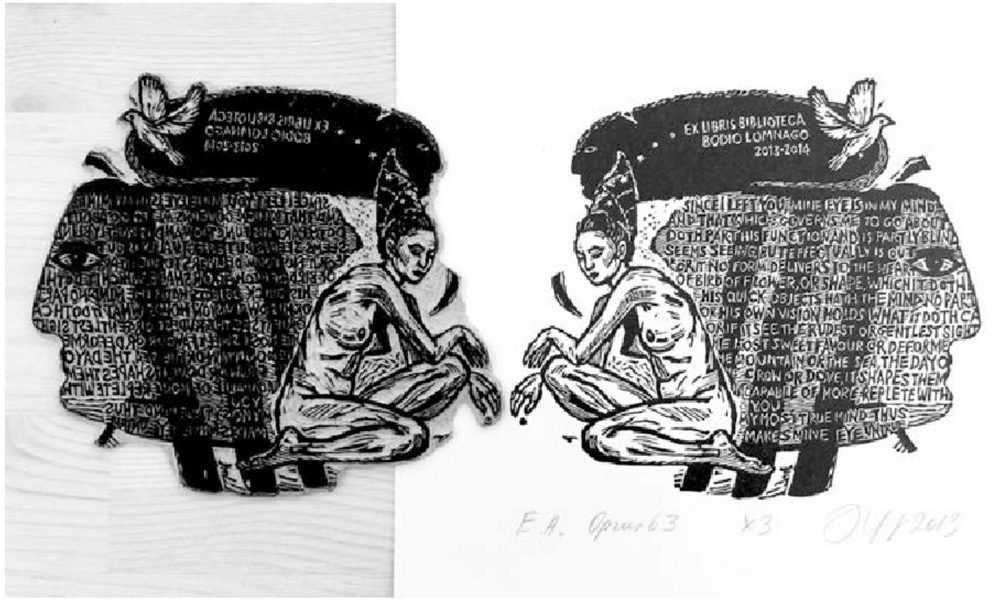

X3 (Linolyum) baskı kalıbı ve baskısı

Ekslibris mühür / kaşe

Ekslibris Çoğaltma Teknikleri

Baskıresimler gibi ekslibrislerin de çoğaltılması ve numaralandırılması gerekir. Uzun kenarının 13 cm.'den büyük olmaması önerilir.

Ekslibrisleri çoğaltmak için gravür baskı (C3), ağaç baskı (X2), linolyum baskı (X3), litografi baskı (L), serigrafi baskı (S), ofset baskı (P7), fotograf (P8), bilgisayar destekli tasarım (CGD) gibi teknikler kullanılmaktadır. Son zamanlarda mühür şeklinde ekslibris de tasarlanmaktadır.

Üsküdar Amerikan Koleji öğretmeni
***Jessie Martin**'ne ait ekslibris, 1950*

Türkiye'de Ekslibris

Türkiye ekslibrisi batıdan alınmış kitaplarla tanımıştır. Ekslibrisli kitaplar, Avrupadaki ikinci el satışlarla ülkemize gelmiş, kitap sahipleri öldüğünde ise yakınları, kütüphanelere bağışlamış veya sahaflara satmıştır.

Süleymaniye ve Milli Kütüphane gibi önemli kütüphanelerde çok sayıda ekslibrisli kitaplara rastlanmaktadır.

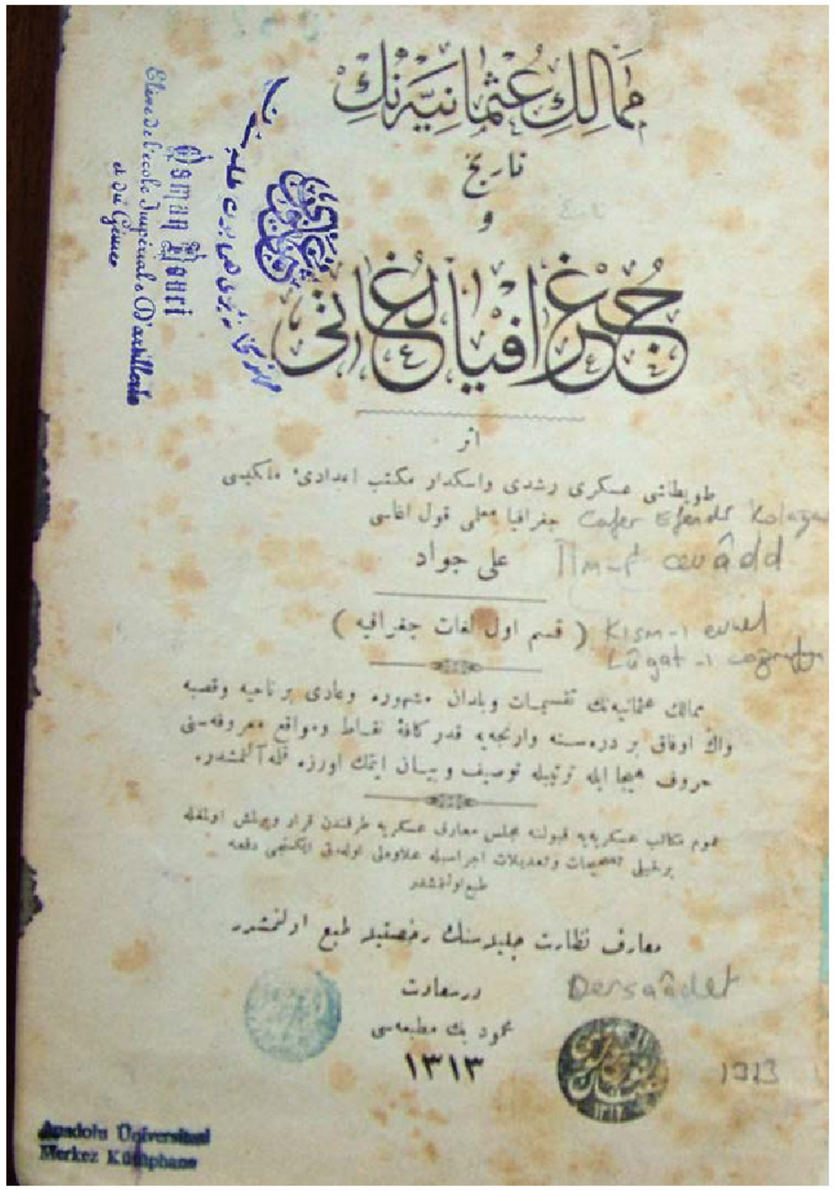

*Üstte **Osman Nuri**'ye ait mühür, Memalik-i Osmaniye Tarih Coğrafya Sözlüğü, 1896, Anadolu Ünv. Küt.*

Mühür

Osmanlılar döneminden kalma el yazması ve basılmış kitaplarda görülen mühürler, birer mülkiyet işareti olarak kabul edilse de ekslibris değildir. Özgün kaligrafileri ile ait oldukları kişilerin arması veya logosu olarak işlevi yerine getirmişlerdir.

*Nurdan **Adıgüzel**, CGD, (10,4x8,4 cm) 2005,*
2. FISAE Uluslararası CGD Eks. Yar. I. Ödül - 2005

Ülkemizde 2000'li yıllardan bu yana, özellikle de güzel sanatlar eğitimi veren kurumlarda ekslibris yapan gençler yetişmeye başlamıştır.

Ekslibris tasarımı 7 üniversitede ders olarak okutulmaktadır. Ekslibris konusunda 26 Lisansüstü tez yapılmıştır.

Ortaöğretimde bu alana ilgi duyan öğretmenler öğrencilerine ekslibris de yaptırmaktadır. İlgi giderek artmaktadır.

*Hasip **Pektaş**, X5, (10x7,5 cm) 1997*

Artık sanatçılarımız kişisel sergiler açmakta, uluslararası yarışmalarda ödüller almaktadırlar. Eksikliğini hissettiğimiz şey ekslibris koleksiyonculuğudur.

1997'de Ankara'da 10 kişi ile kurulan Ekslibris Derneği, etkinliklerine artık İstanbul'da devam etmektedir. Dünyadaki 10 müzeden biri olarak kurulan ve Kültür Bakanlığı tarafından da tescil edilen İstanbul Ekslibris Müzesi, yakında sanatseverlerin ilgisine sunulacaktır.

İstanbul Ekslibris Derneği, 15 büyük kentimizde, 8 farklı ülkede ekslibris sergileri açmıştır. 4 uluslararası ekslibris yarışması düzenlemiş; 2010'da İstanbul'da 40 ülkeden 280 kişinin katıldığı 33. FISAE Uluslararası Ekslibris Kongresi'ni organize etmiştir.

33. FISAE Uluslararası Ekslibris Kongresi'nden, İstanbul

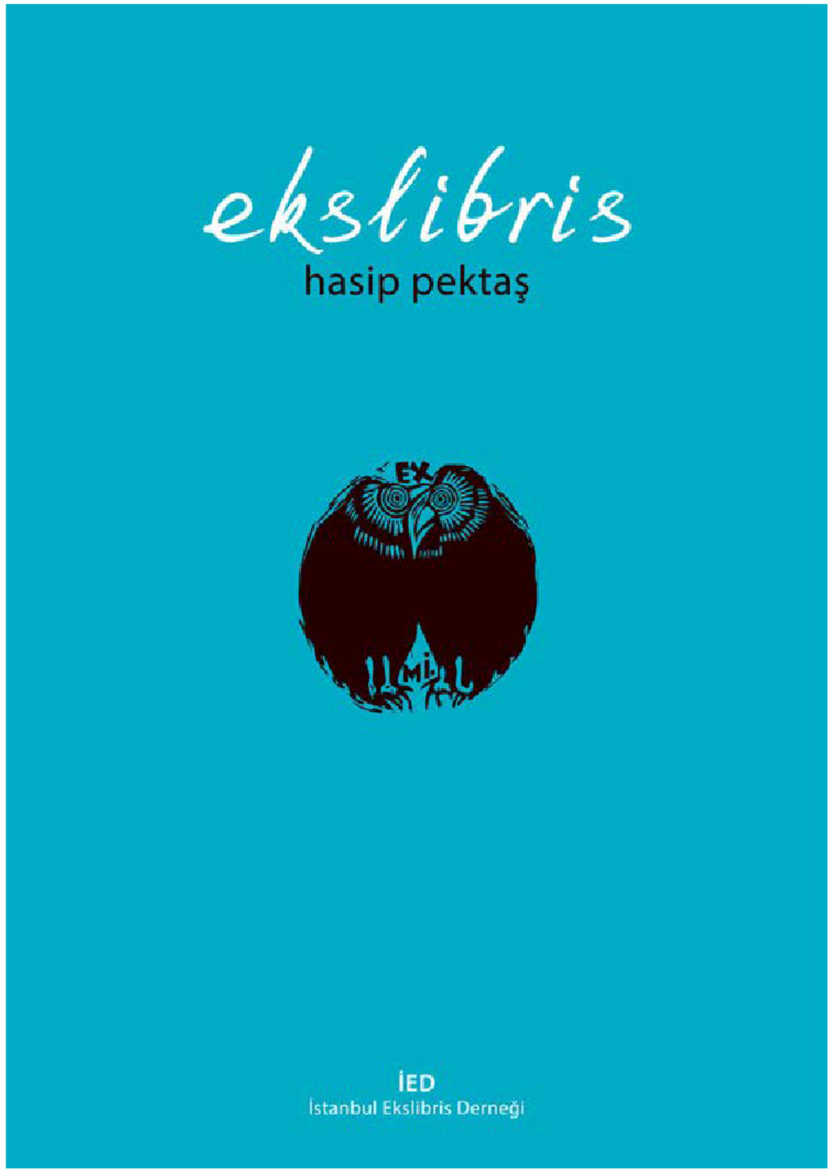

Ekslibris Kitabı

Ekslibris tasarımı, koleksiyonculuğu, deneysel ekslibris, baskı teknikleri konuları ile özgün örneklerin yer aldığı "Ekslibris" kitabı, www.aed.org.tr adresinden temin edilebilir.

Önemli Web Siteleri:

Frederikshavn Müzesi: **art-exlibris.net**
İED Online Ekslibris Dergisi: **exlibrist.net**
İstanbul Ekslibris Derneği: **www.aed.org.tr**

Julian Dimitrov ***Jordanov,*** *Bulgaristan, C3+C7 (12,6x9,7 cm) 2002*
1. Uluslararası Ekslibris Yarışması I. Ödül (Hacettepe Ünv. Ödülü) - 2003

Levas ***Serstenojus****, Lidvanya, X2, (7,5x4 cm) 1987*

*Sophie **Vael**, Belçika, CGD, (9x7,6 cm) 2006*
2. Uluslararası Ekslibris Yarışması III. Ödül (Ankara Ekslibris Derneği Ödülü) - 2007

Martin R. ***Baeyens****, Belçika, S1/8, (60x13,4 cm) 2002*
1. Uluslararası Ekslibris Yarışması Kültür Bakanlığı Özel Ödülü - 2003

*Christine **Deboosere**, Belçika, P8+CGD, 6,5x9 cm, 2014*

Mikhail ***Verkholantsev****, Rusya, X1, 11x10cm, 2011*

*Miroslav **Houra**, Çek Cumhuriyeti, X3, 11,7x12,6 cm, 2002*

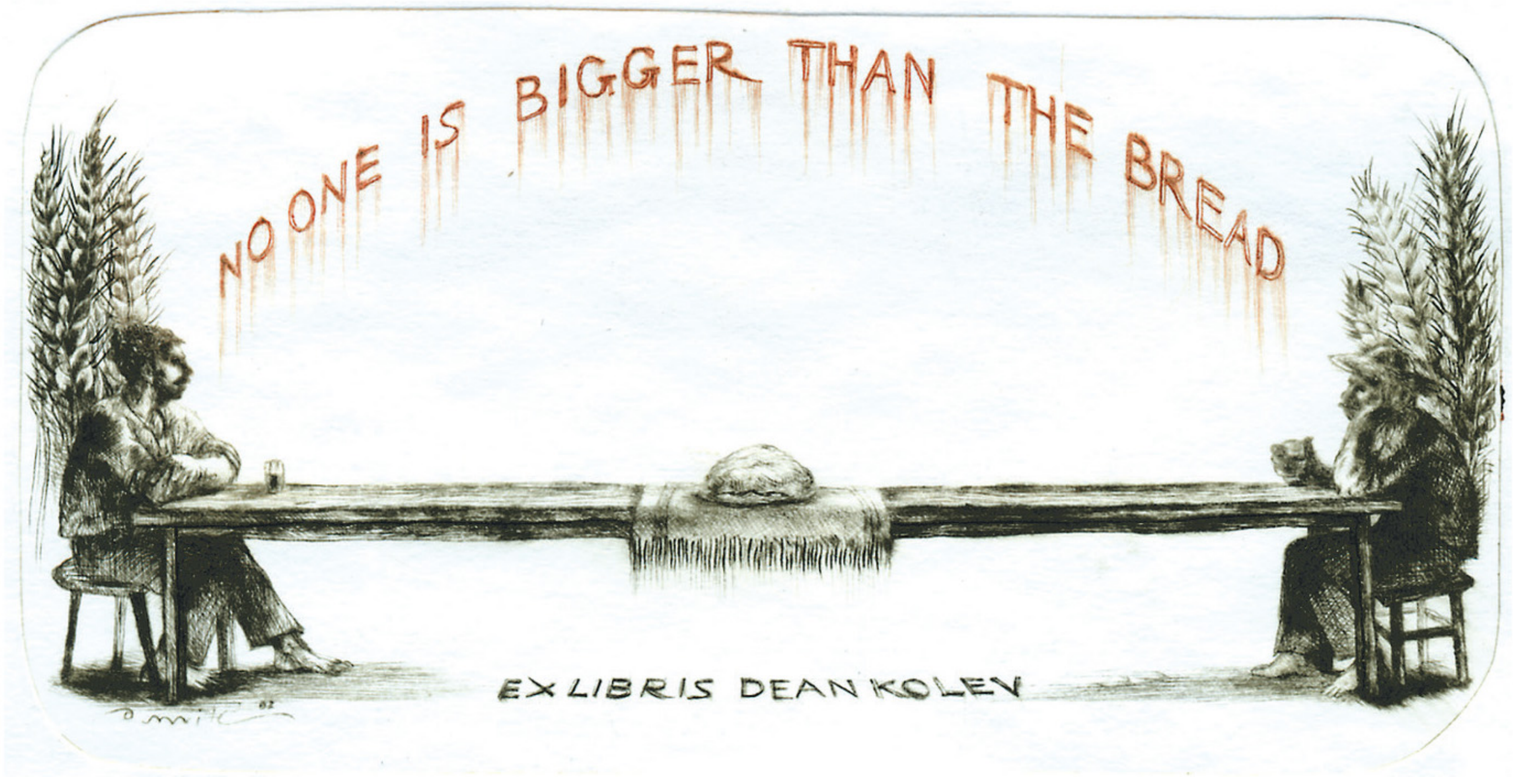

Onnik ***Karanfilian****, Bulgaristan, C3+C5+C7, 9,5x3,8 cm, 2002*

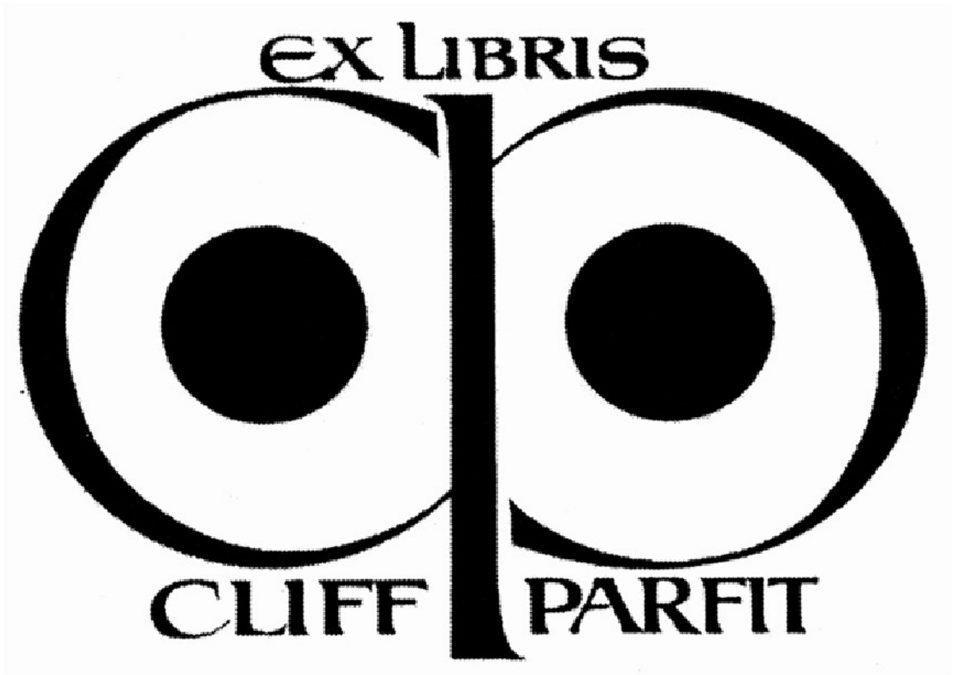

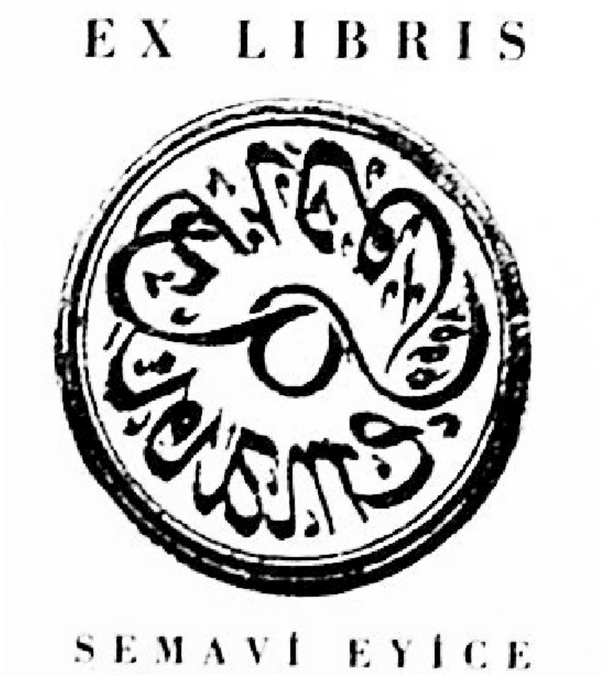

*Hannu **Palasma**, Finlandiya, T*

*Kaligrafik Semavi **Eyice** ekslibrisi*

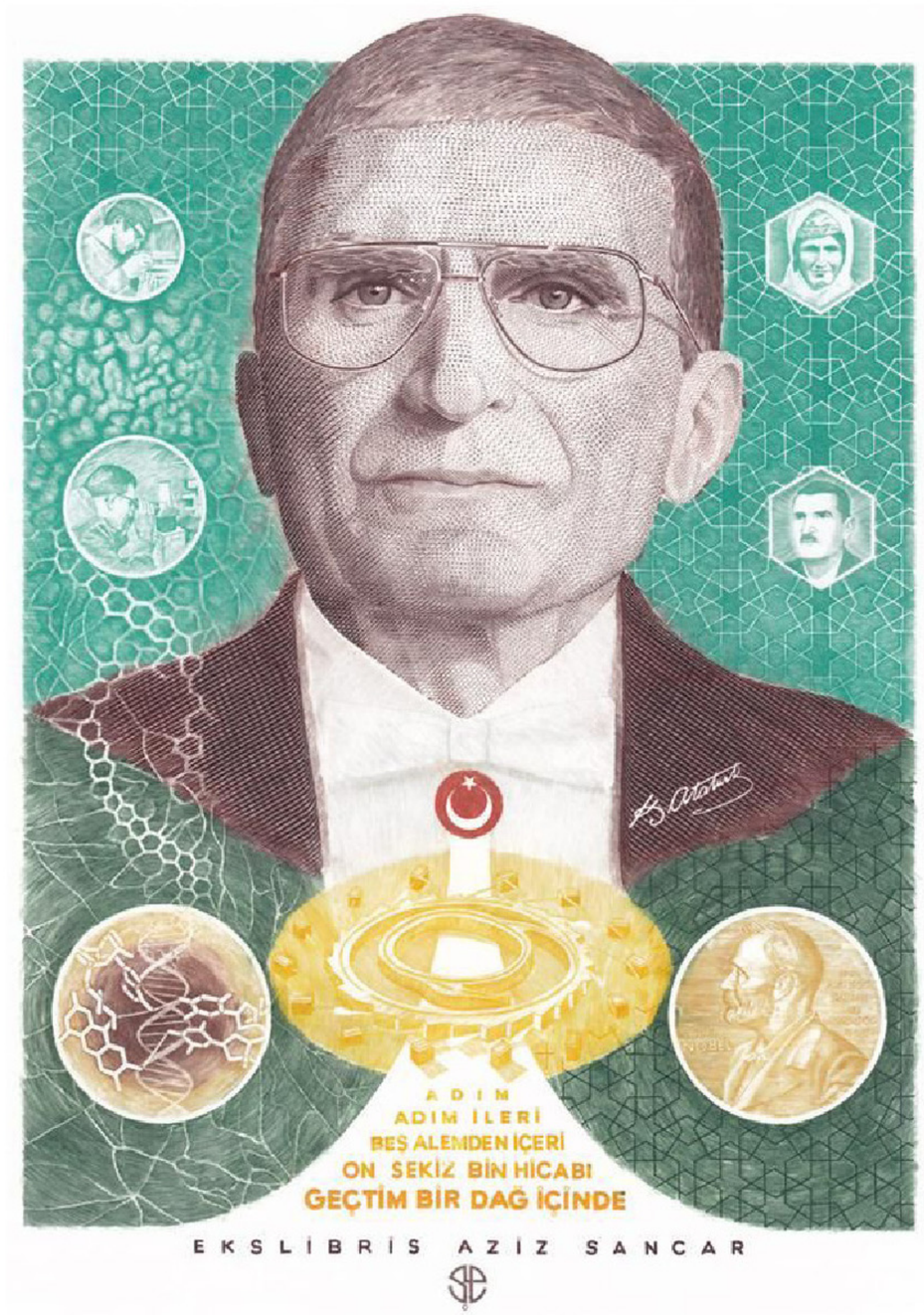

*Şükrü **Ertürk**, C2, (100 x 70), 2018*

Serpil ***Güvendi Kaptan****, X3, (9x8 cm) 2001*

*Hasip **Pektaş**, X2/col., (13x13 cm) 1987*

*Hasip **Pektaş**, CGD, (11,5x8 cm) 2009*
Rusya Yaroslavl Uluslararası Ekslibris Yarışması II. Ödül - 2009

*Hasip **Pektaş**, CGD, (11x8 cm) 2004*

Hasip ***Pektaş****, CGD, (8x12 cm) 2012*

*Onur **Aşkın**, CGD, (12x8 cm) 2013*
Rusya 2. Uluslararası Öğrenci Ekslibrisleri Yarışması CGD Birinci Ödül - 2013

*Yusuf **Ağım**, X3, (9x9 cm) 2012 (Diyarbakır Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi)*
1. Ulusal Ekslibris Yarışması Başarı Ödülü - 2012

*Esra **Diken**, CGD, (9x10 cm) 2012 (Mersin Nevit Kodallı Güzel Sanatlar Lisesi)*
Işık Üniversitesi 1. Ulusal Ekslibris Yarışması Başarı Ödülü - 2012

*Ceyda **Pamukkale**, MT, 2013 (İlkokul Öğrencisi)*